

ВІДГУК

офіційного опонента доктора педагогічних наук, професора,
Яшанова Сергія Микитовича на дисертаційну роботу
Постової Світлани Анатоліївни «Підготовка майбутніх учителів інформатики
до розвитку творчого мислення старшокласників у позанавчальній
діяльності», подану на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних
наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти
Галузь знань: Освіта/Педагогіка

Дисертаційне дослідження Постової Світлани Анатоліївни присвячено проблемі, актуальність якої визначається особливостями розвитку сучасного суспільства, його орієнтацією на широку інформатизацію, реформування професійної освіти, зокрема підвищення вимог до підготовки висококваліфікованих учителів інформатики, спроможних творчо та професійно здійснювати свою діяльність.

В умовах сучасного інформаційного суспільства формування готовності майбутнього вчителя інформатики до педагогічної діяльності розглядається як одна з пріоритетних цілей професійної підготовки у закладі вищої освіти.

У теперішній час інформатизації суспільства та розвитку інформаційних технологій виникає необхідність підготовки нової генерації учителів шляхом оволодіння ними ефективними формами та методами навчання, які спрямовані на формування різних типів мислення учнів загальноосвітніх навчальних закладів, зокрема творчого мислення. В даному контексті особливої значущості набуває проблема підготовки майбутніх учителів інформатики до розвитку творчого мислення старшокласників у позанавчальній діяльності, оскільки навчання школярів інформатики та інформаційно-комунікаційних технологій є одним із пріоритетних напрямів формування особистості старшокласника.

Відповідно до теми дисертаційного дослідження його об'єктом обрано процес професійної підготовки майбутніх учителів інформатики; предметом дослідження – модель і технологія підготовки майбутніх учителів інформатики до розвитку творчого мислення старшокласників у позанавчальній діяльності.

Основні наукові положення, завдання дисертації, методи дослідження досить повно обґрунтовані та побудовані на сучасних психолого-педагогічних та методологічних уявленнях про навчальний процес вищої школи.

Результати дослідження впроваджено в освітній процес Житомирського державного університету імені Івана Франка; Криворізького педагогічного інституту ДВНЗ "Криворізький національний університет", Переяслав-Хмельницького державного педагогічного університету імені Григорія Сковороди, Інституту фізики, математики, економіки та інноваційних технологій Дрогобицького державного педагогічного університету імені Івана Франка, комунального закладу "Житомирський обласний інститут післядипломної педагогічної освіти" Житомирської обласної ради. На різних етапах дослідження експериментальною роботою було охоплено 210 студентів, 120 вчителів інформатики та 655 старшокласників.

Важливість виконаного дослідження підтверджується його зв'язком із науково-дослідною роботою кафедри педагогіки Житомирського державного університету імені Івана Франка "Теоретичні та методичні засади розробки науково-педагогічного супроводу обдарованої особистості" (Державний реєстраційний номер 0110U002112).

Так, на підставі вивчення дисертації Постової Світлани Анатоліївни визначено, що в її дисертаційному дослідженні розглядається актуальна проблема підготовки майбутніх учителів інформатики до розвитку творчого мислення старшокласників у позанавчальній діяльності.

Актуальність дисертаційного дослідження зумовлена також необхідністю подолання низки суперечностей між: вимогами сучасного

інформаційного суспільства й готовністю випускника вищого навчального закладу, майбутнього вчителя інформатики до широкого, творчого використання інформаційно-комунікаційних технологій; об'єктивною потребою сучасних середніх освітніх навчальних закладів у вчителів інформатики, в яких розвинене творче мислення, і недостатнім рівнем підготовки до його розвитку в учнів; усталеним змістом, формами й методами професійно-педагогічної підготовки майбутніх учителів інформатики й необхідністю посилення її спрямування на особистісний розвиток і саморозвиток студента, суб'єкт-суб'єкту взаємодію в освітньому процесі, організацію позанавчальної діяльності зі старшокласниками з інформатики.

На нашу думку, характерним для дисертаційної роботи С. А. Постової є чіткість та зрозумілість використаного автором поняттєво-термінологічного апарату. Усі поняття, які у дослідженні відіграють принципову роль, старанно аналізуються і розкриваються, їх тлумачення достатньо аргументоване і підкріплене авторською точкою зору.

Аналіз основного змісту дисертації. Актуальність досліджуваної проблеми, її методологічні і теоретичні засади одержали в дисертації належне обґрунтування, аргументацію і конкретизацію; чітко й гранично коректно сформульовані об'єкт, мета, предмет і завдання дослідження; переконливо показана наукова новизна, практичне значення результатів дослідження, одержаних здобувачем, що дозволило грамотно і чітко визначити глобальні завдання, виконати їх у повному обсязі, про що свідчать отримані результати, сформульовані висновки і рекомендації, які поетапно публікувалися в 23 науково-методичних працях, з яких 15 – одноосібних, 5 статей у провідних фахових виданнях України, 3 статті у зарубіжних періодичних виданнях, 1 – словник, 2 – лабораторні практикуми, 2 – навчально-методичні посібники, 2 – методичні рекомендації, 8 статей у збірниках наукових праць і матеріалах конференцій.

Дисертаційна робота С. А. Постової докладно й доказово розкриває вихідні науково-теоретичні положення, що визначають позицію автора. У роботі відображено результати детального опрацювання літературних джерел з метою аналізу теоретичних основ підготовки майбутніх учителів інформатики до розвитку творчого мислення старшокласників у позанавчальній діяльності.

Вважаємо, що серед завдань, які поставила перед собою дослідниця особливої уваги заслуговує 5 завдання, яке спрямоване на експериментальну перевірку ефективності та результативності моделі за допомогою розробленої технології підготовки майбутніх учителів інформатики. На наш погляд, його важливість обумовлена тим, що впровадження педагогічної технології дозволить суттєво покращити загальний рівень професійної підготовки майбутніх учителів інформатики. Вважаємо, що у процесі роботи над дисертаційним дослідженням усі поставлені завдання виконані у повному обсязі, про що свідчать чіткі та логічно структуровані висновки, які зроблені у роботі.

У першому розділі дисертанткою представлено результати психолого-педагогічного аналізу підготовки майбутніх учителів інформатики у визначеному напрямі; визначено особливості розвитку творчого мислення старшокласників; охарактеризовано специфіку організації позанавчальної діяльності з інформатики зі школярами. Вважаємо досить доречним логічний виклад теоретичного матеріалу, який обрано Світланою Анатоліївною.

Вважаємо, що автор керуючись нормативними документами, результатами емпіричних пошуків, галузевим стандартом вищої освіти України досить доречно та ґрунтовно визначила сутнісні характеристики поняття «підготовка майбутніх учителів інформатики до розвитку творчого мислення старшокласників у позанавчальній діяльності». Особливо відзначимо в якості особистого здобутку науковця її авторське бачення окремих складових даного поняття: підготовка майбутніх учителів інформатики, готовність, як результат підготовки, творче мислення, його

розвиток, позанавчальна діяльність та специфіка її організації зі старшокласниками. Поза увагою дослідниці не залишився розгляд особливостей мислення старшокласників. Ці питання вважаємо основоположними у дисертаційному дослідженні, від їх постановки залежить хід та логіка усього подальшого дослідження.

Цілком доречно, на нашу думку, є те, що другий розділ дисертаційного дослідження автор присвятила моделі підготовки майбутніх учителів інформатики до розвитку творчого мислення старшокласників у позанавчальній діяльності. Розроблено авторську модель підготовки майбутнього учителя інформатики до розвитку творчого мислення старшокласників у позанавчальній діяльності, яка включає цільовий (соціальне замовлення та мета); концептуальний; змістовий (зміст психолого-педагогічної, професійної з напрямку "Інформатика" та спеціальної професійної підготовки); процесуальний (позанавчальна діяльність, форми, методи, засоби їх організації) та результативний (готовність як результат підготовки) компоненти. Ефективність підготовки забезпечується контролем, самоконтролем і самооцінкою як викладачів, так і студентів.

Заслугує позитивної оцінки трактування дисертанткою категорії «готовність майбутніх учителів інформатики до розвитку творчого мислення старшокласників у позанавчальній діяльності», розкриття складових готовності (психологічної, науково-теоретичної й практичної), відповідних до них критеріїв (мотиваційний, інформаційний, операційно-діяльнісний, творчо-особистісний, ціннісний, результативно-рефлексивний) та показників готовності майбутніх учителів інформатики до розвитку творчого мислення старшокласників у позанавчальній діяльності.

Світлана Анатоліївна у процесі наукових пошуків, а також на основі системи оцінювання навчальних досягнень студентів у закладах вищої освіти, на базі яких проводився експеримент, виокремила чотири рівні сформованості готовності майбутніх інформатики (початковий, середній, достатній та високий).

Позитивне враження справляє належним чином організований та проведений формувальний етап експериментального дослідження, використання методів математичної статистики для кількісної та якісної характеристики отриманих результатів. Доречними є створення та застосування авторських сайтів, які покращують ефективність підготовки старшокласників до участі в олімпіадах з програмування та інформаційних технологій, забезпечують можливість здійснення індивідуального підходу щодо розвитку творчого мислення майбутніх фахівців.

Подані у роботі таблиці, рисунки, а також додатки суттєво підвищують сприймання матеріалу та збільшують цінність проведеного дослідження.

У загальному відзначаємо високий науковий і методичний рівень дисертаційного дослідження Світлани Анатоліївни. Дисертація відзначається науковою новизною і практичною значущістю одержаних результатів. Суттєвим внеском у педагогічну теорію є теоретично обґрунтована й розроблена модель, яка включає цільовий, концептуальний, змістовий, процесуальний та результативний компоненти та технологію її реалізації; складові досліджуваної готовності (науково-теоретична, психологічна та практична); критерії (мотиваційний, інформаційний, операційно-діяльнісний, творчо-особистісний, ціннісний, результативно-рефлексивний) та відповідні показники, охарактеризовані рівні готовності майбутнього педагога (початковий, середній, достатній та високий). *Удосконалено* процес професійної підготовки майбутніх учителів інформатики, уточнено базові поняття дослідження "підготовка майбутніх учителів інформатики до розвитку творчого мислення старшокласників", "готовність майбутнього учителя інформатики до розвитку творчого мислення старшокласників у позанавчальній діяльності". Проаналізовано взаємозв'язок творчого мислення з логічним, алгоритмічним, системним, дивергентним та евристичним; *подальшого розвитку набули* зміст, форми, методи і засоби підготовки майбутніх учителів інформатики до розвитку творчого мислення старшокласників у позанавчальній діяльності.

Практичне значення одержаних результатів визначається розробкою та впровадженням технології підготовки майбутнього фахівця до розвитку творчого мислення старшокласників у позанавчальній діяльності, авторських спецкурсів "Організація позанавчальної діяльності старшокласників з інформатики" та "Розв'язування олімпіадних задач з інформатики", веб-сайтів для підготовки учнів до участі в олімпіадах з програмування (e-olymp.com) та інформаційних технологій (sites.google.com/view/zippoikt), методичних посібників та рекомендацій з питань викладання основ програмування, розв'язування олімпіадних завдань з інформаційних технологій, організації позанавчальної діяльності з інформатики тощо.

Констатуємо, що результати дисертаційного дослідження С. А. Постової можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої освіти, зокрема в ході організації гурткової роботи з інформатики та в системі післядипломної педагогічної освіти.

Відзначаючи низку позитивних надбань дисертантки під час вирішення досліджуваної проблематики, доцільно звернути увагу й на деякі *недоліки та дискусійні моменти*, які визначаємо в якості побажань:

1. Здобувач розглядає питання підготовки майбутніх учителів інформатики до розвитку творчого мислення старшокласників шляхом навчання програмування та основ інформаційно-комунікаційних технологій під час організації гурткової роботи з інформатики традиційними методами навчання. З нашої точки зору, робота значно виграла б, якби автором були розглянути шляхи розвитку творчого мислення учнів через спільну (проектну) роботу над відповідними проектами засобами e-learning, мобільного навчання, за допомогою сучасних онлайн платформ взаємодії, наприклад, Piazza (Q&A платформа).

2. У концептуальному компоненті моделі зазначено принципи, на яких ґрунтується процес підготовки майбутніх учителів інформатики до розвитку творчого мислення старшокласників у позанавчальній діяльності. На нашу думку, автором обрані лише традиційні загальнодидактичні принципи, тоді

як варто було б врахувати такі специфічні принципи як професійної спрямованості, принцип єдності наукової і навчальної діяльності кафедр і викладачів.

3. Інформаційний критерій науково-теоретичної складової готовності майбутнього вчителя інформатики до розвитку творчого мислення старшокласників у позанавчальній діяльності занадто навантажений. Більш доречно було б окремо виділити з його показників науковий критерій.

4. Третій розділ дисертації переобтяжений великою кількістю таблиць і рисунків, частину з яких доцільно було б перенести у додатки.

Проте, висловлені побажання, у цілому, носять дискусійний характер, а тому суттєво не впливають на загальну позитивну оцінку роботи. Дисертаційне дослідження Світлани Анатоліївни, безсумнівно, містить значні наукові доробки, нові, раніше не захищені наукові положення. Результати дослідження є раціональними для розв'язання питання підготовки майбутніх вчителів інформатики до розвитку творчого мислення старшокласників у позанавчальній діяльності.

Вірогідність, надійність та об'єктивність результатів дослідження не викликають жодних сумнівів, оскільки гарантовані широтою охоплення та узагальнення зібраних і опрацьованих особисто дисертанткою наукових джерел (374, з них 7 іноземних), комплексним застосуванням теоретичних, емпіричних і статистичних методів, а також можливістю впровадження отриманого авторкою педагогічного досвіду у навчально-виховний процес вищих навчальних закладів, які готують вчителів інформатики.

Мовно-стилістична культура дисертаційного дослідження досить висока. Список використаних джерел, а також посилання на них у тексті дисертації зроблено із дотриманням вимог. Зміст автореферату відображає основні положення дисертації.

Дисертаційне дослідження «Підготовка майбутніх учителів інформатики до розвитку творчого мислення старшокласників у позанавчальній діяльності», є завершеною самостійною науковою

роботою, що заслуговує позитивної оцінки, адже містить нові науково обґрунтовані результати в галузі професійної освіти. За актуальністю, науковим рівнем, науковою обґрунтованістю, достовірністю, практичним значенням, якістю оформлення та повнотою викладу дисертація відповідає вимогам пунктів 9, 11, 12, 13, 14, 15 «Порядку присудження наукових ступенів і присвоєння вченого звання старшого наукового співробітника», затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 24 липня 2013 р. № 567, які ставляться до робіт, поданих на здобуття наукового ступеня кандидата педагогічних наук, а Світлана Анатоліївна Постова заслуговує присудження наукового ступеня кандидата педагогічних наук за спеціальністю 13.00.04 – теорія і методика професійної освіти.

Офіційний опонент
доктор педагогічних наук, професор,
завідувач кафедри інформаційних
систем і технологій
Національного педагогічного університету
імені М. П. Драгоманова

